

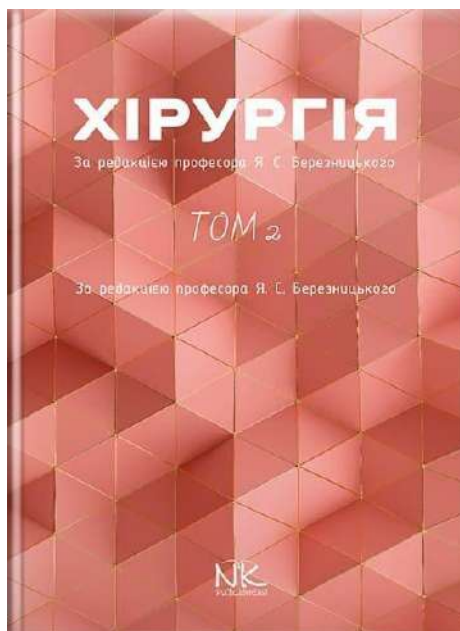
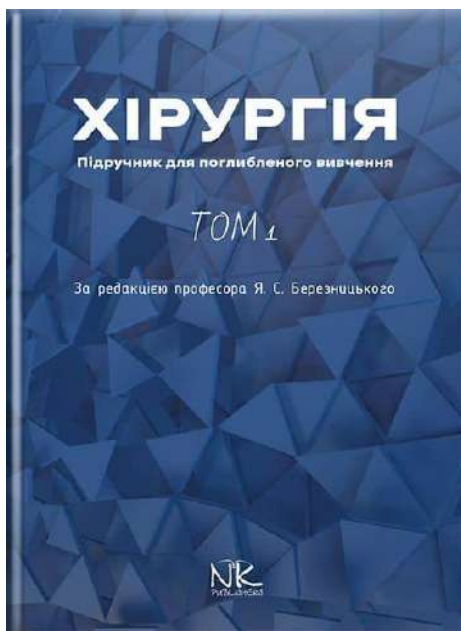
ХІРУРГІЯ

підручник для поглибленого навчання

у двох книгах

(електронний підручник)

За редакцією проф. Я.С.Березницького

Вінниця
Нова книга
2024

*Рекомендовано вченою радою
Дніпровського державного медичного університету
як підручник для поглибленого вивчення хірургії студентами
старших курсів та післядипломної підготовки інтернів-хірургів
у вищих медичних навчальних закладах III–IV рівнів акредитації
(протокол номер 2 від 21.01.2021 р.)*

Рецензенти:

Грубник В. В. — заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри хірургії № 1 Одеського національного медичного університету МОЗ України.

Мамонтов І. М. — доктор мед. наук, професор, завідувач кафедри хірургії №6 науково-навчального інституту післядипломної освіти, Харківського національного медичного університету МОЗ України.

Мілиця М. М. — заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор, кафедри хірургії Запорізького медико - фармацевтичного медичного університету.

Передмова

*«Найбільш аморальне — братися за справу,
яку не вмієш робити».*

Б. Наполеон

Хірургія (від грец. *cher* — рука, *ergon* — робота, дія) — це клінічна дисципліна, спрямована на діагностику, лікування та профілактику захворювань, при яких вирішальне значення в лікувальному процесі мають хірургічні технології.

Багатівіковий період розвитку хірургії дозволив накопичити величезний досвід та обсяг знань з різних напрямків цієї спеціальності. На засадах хірургії розвинулись і досягли самостійного значення такі медичні дисципліни, як *анестезіологія та реаніматологія, онкологія, урологія, нейрохірургія, дитяча хірургія* та ін.

Стрімке зростання обсягу знань, використання в клінічній медицині і, зокрема в хірургії, нових технологій, обладнання та високоінформативних методів діагностики і лікування обумовило розвиток таких спеціалізованих напрямків у самій хірургії, як судинна хірургія, кардіохірургія, торакальна хірургія, ендокринна хірургія, пластична хірургія, трансплантологія та ін. Останні декілька десятиріч практично в усіх напрямках клінічної хірургії розвиваються мініінвазивні методи хірургічних втручань із застосуванням ендоскопічного, рентгенендоваскулярного, сонографічного та іншого високотехнологічного обладнання. Протягом останніх десятиріч в багатьох країнах, в наукових хірургічних центрах та лікарнях у клінічну практику втілюються робототехнічні операції.

В той же час, без засвоєння базових знань та вмінь з хірургії, до яких відносяться класичні практичні навички та основні технічні прийоми, неможливо виконати жодне хірургічне втручання, починати засвоювати сучасні високотехнологічні операції.

Все це обумовлює необхідність надання сучасному молодому лікарю можливість ознайомитись з різноманітними напрямками клінічної хірургії, отримати теоретичні знання з найбільш важливих і соціально значущих захворювань, а також засвоїти основні хірургічні прийоми та технічні навички, з допомогою яких виконуються хірургічні втручання.

Для вирішення усіх цих питань існує спеціальна післядипломна первинна спеціалізація з хірургії, яка називається інтернатура. В Україні інтернатура є обов'язковою формою післядипломної первинної спеціалізації випускників усіх факультетів вищого навчального закладу III–IV рівнів акредитації незалежно від підпорядкування та форми власності.

Основною метою інтернатури з хірургії є забезпечення базової підготовки випускників та підготовка їх до самостійної лікарської роботи за фахом "Хірургія".

Після успішного закінчення курсу інтернатури лікарям-інтернам присвоюється кваліфікація лікаря-хірурга. Інтернатура проводиться у формі очно-заочного навчання. Теоретичне навчання з хірургії проходить три роки по три місяці на рік на кафедрах закладів вищої медичної освіти III–IV рівнів акредитації, а завоювання практичних навичок — у вигляді стажування в базових закладах охорони здоров'я.

Саме навчання в інтернатурі є тим проміжком часу, коли молодий лікар має можливість на практиці ознайомитись з усіма напрямками клінічної хірургії, засвоїти на очних та заочних циклах необхідні теоретичні знання і оволодіти практичними вміннями стосовно питань організації, керування хірургічною допомогою та засвоїти базові хірургічні прийоми з різних напрямків клінічної хірургії.

При роботі у стаціонарних відділеннях хірургічного профілю лікар-інтерн веде хворих під наглядом лікаря-ординатора, виконує увесь комплекс діагностичних та лікувальних методів, заповнює медичну документацію пацієнтів. При плануванні операції обґрунтовує показання до неї та її обсяг, асистує під час невідкладних та планових оперативних втручань, виконує самостійно окремі етапи операції або виконує самостійно операції, які передбачені індивідуальним планом навчання в інтернатурі.

У відповідності до індивідуального плану підготовки, лікар-інтерн повинен опанувати на практиці питання організації хірургічної допомоги населенню в умовах зміщення пріоритетів до амбулаторної допомоги, виконання операцій за принципом "хірургії одного дня", застосуванню в умовах стаціонару стандартів (протоколів) медичної допомоги, наявність яких дозволяє втілювати в практичну роботу закладів охорони здоров'я принципи керування якістю лікувально-діагностичним процесом.

В цьому підручнику, що за складом розділів (модулів) відповідає навчальній програмі, наведено увесь обсяг базових знань, якими повинен оволодіти молодий фахівець-хірург. В підручнику розглянуті питання клінічної хірургії за всіма напрямками як загальної, так і спеціалізованої. Всі теми викладено за єдиним алгоритмом з висвітленням питань організації медичної допомоги в залежності від стану хворого та місця і рівня, де ця допомога повинна надаватися.

Для більш якісної підготовки лікаря за фахом "Хірургія", в кожному розділі відображено критерії, які обґрунтовують спосіб операції, висвітлюються питання її технічного виконання, можливі інтраопераційні та післяопераційні ускладнення, їх профілактика і лікування.

Колектив авторів ТОМ I

АНТОНОВ Сергій Володимирович	к. юр. н., науковий співробітник відділу проблем громадянського, трудового та підприємницького права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
БЕРЕЗНИЦЬКИЙ Яків Соломонович	д. мед. н., професор кафедри хірургії №1 та урології Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
БУРКА Анатолій Олексійович	д. мед. н., професор кафедри хірургії, з курсом невідкладної хірургії та судинної хірургії Національного медичного університету імені О. О. Богомольця МОЗ України
ВЕЛИГОЦЬКИЙ Микола Миколайович	д. мед. н., професор кафедри хірургії №1 Харківського національного медичного університету МОЗ України
ВЕЛИГОЦЬКИЙ Олексій Миколайович	д. мед. н., професор, завідувач кафедри хірургії №5 Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Харківського національного медичного університету МОЗ України
ГАПОНОВ Володимир Васильович	д. мед. н., професор кафедри хірургії №1 та урології Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
ДУКА Руслан Вікторович	д. мед. н., доцент, завідувач кафедри хірургії №1 та урології Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
КЛИГУНЕНКО Олена Миколаївна	д. мед. н., професор кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
КОБЕЛЯЦЬКИЙ Юрій Юрійович	д. мед. н., професор, завідувач кафедри анестезіології та інтенсивної терапії Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
КУТОВИЙ Олександр Борисович	д. мед. н., професор, завідувач кафедри хірургії №2 Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
ЛАВРИК Андрій Семенович	д. мед. н., професор, головний науковий співробітник відділу торако-абдомінальної хірургії Національного інституту хірургії та трансплантології НАМН України ім. О. О. Шалімова, професор кафедри хірургії та трансплантології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика МОЗ України
ЛЕХАН Валерія Микитівна	д. мед. н., професор кафедри соціальної медицини, управління та організації охорони здоров'я Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
МАТВІЙЧУК Богдан Олегович	д. мед. н., професор, завідувач кафедри хірургії, пластичної хірургії та ендоскопії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

НАУМЕНКО
Леонід Юрійович

д. мед. н., професор кафедри медико-соціальної експертизи і реабілітації ФПО Дніпровського державного медичного університету МОЗ України

ПОЛЯНСЬКИЙ
Ігор Юлійович

д. мед. н., професор, завідувач кафедри хірургії № 1 Буковинського державного медичного університету МОЗ України

САЛЮТІН
Руслан Вікторович

заступник директора з організаційної та клініко-інноваційної роботи Національного інституту хірургії та трансплантології НАМН України ім. О. О. Шалімова

СУЛИМА
Володимир Пилипович

к. мед. н., доцент кафедри хірургії № 1 та урології Дніпровського державного медичного університету МОЗ України

УСЕНКО
Олександр Юрійович

академік НАМН України, д. мед. н., професор, завідувач відділу торако-абдомінальної хірургії, Національного інституту хірургії та трансплантології НАМН України ім. О. О. Шалімова, завідувач кафедри хірургії та трансплантології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика МОЗ України

ФЕЛЕШТИНСЬКИЙ
Ярослав Петрович

д. мед. н., професор, завідувач кафедри хірургії та проктології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика МОЗ України

Зміст

Передмова.....	13
Нариси з історії світової хірургії та хірургії України від давнини до наших днів	17
Питання деонтології та біоетики в професійній діяльності хірурга	70
Психологічні особливості етапів діагностичного процесу.....	70
Медична деонтологія.....	71
Інформування хворого про діагноз	73
Взаємодія і спілкування лікаря з хворими та їхніми родичами.....	81

ЧАСТИНА 1.

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ХІРУРГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

1.1. Організація хірургічної допомоги	90
Правові основи організації хірургічної допомоги	90
Загальні питання правового та законодавчого регулювання у сфері охорони здоров'я	90
Правове регулювання надання хірургічної допомоги у плановому порядку	102
Організація хірургічної допомоги населенню	104
Амбулаторно-поліклінічна хірургічна допомога	109
Стационарна хірургічна допомога	110
Стационаророзамінна хірургічна допомога	112
Питання управління, економіки, планування та санітарної статистики в хірургічній службі	113
Управління діяльністю закладу охорони здоров'я.....	113
Якість та безпека медичної допомоги	120
Забезпечення і контроль безпеки медичної діяльності	120
Ведення облікової медичної документації	131
Електронна охорона здоров'я.....	141
Медична статистика в хірургічній службі.....	142
Госпітальна інфекція та санітарно-протиепідемічна робота в хірургії	144
Загальні питання санітарно-протиепідемічних заходів у хірургії	144
Внутрішньолікарняні інфекції (ВЛІ)	146
Санітарно-протиепідемічна робота в хірургії	153
Епідеміологія і профілактика ВЛІ у хірургічному стаціонарі.....	159
1.2. Принципи виконання хірургічних втручань та їх забезпечення	164
Сучасні методи обробки операційного поля та рук хірурга	164
Підготовка операційного поля	164
Обробка рук хірурга.....	166
Хірургічні інструменти	168
Інструменти для розтину тканин	168
Інструменти для зупинки кровотечі та утискування тканин	170
Інструменти для розширювання та відтискування	173
Інструменти для з'єднання тканин	175
Спеціальні хірургічні інструменти	176
Хірургічні прийоми розтину та з'єднання тканин	177

Пошарове розсічення тканин.....	177
Техніка з'єднання тканин.....	178
Хірургічний шовний матеріал.....	178
Хірургічні шви і формування хірургічного вузла	188
Хірургічні шви	188
Інструменти, які використовуються для виконання хірургічного шва	196
Техніка виконання хірургічних швів	197
Техніка формування хірургічного вузла.....	202
Дренажі, зонди і катетери в хірургії.....	213
Характеристика дренажів і особливості дренивання ран та серозних порожнин.....	214
Види зондів та катетерів, їх використання у хірургії	216
1.3. Загальні питання надання допомоги хірургічним хворим.....	229
Загальні принципи нагляду за хірургічним хворим	229
Хірургічна операція та її характеристика	229
Обстеження черевної порожнини під час виконання операції.....	234
Види післяопераційних ускладнень, принципи їх профілактики та лікування	254
Класифікація післяопераційних ускладнень	255
Принципи обліку післяопераційних ускладнень.....	257
Причини розвитку, клінічні прояви та лікування загальнохірургічних післяопераційних ускладнень	257
1.4. Спеціальні методи дослідження в хірургії.....	277
Лабораторні методи дослідження	277
Загальноклінічні та біохімічні методи дослідження у хірургічних хворих.....	277
Бактеріологічні методи дослідження.....	281
Інструментальні методи дослідження.....	283
Оглядова рентгенографія черевної та грудної порожнин	283
Комп'ютерна томографія.....	286
Магнітно-резонансна томографія (МРТ).....	287
Сонографічні методи дослідження.....	288
Сонографічне дослідження печінки, жовчного міхура, позапечінкових жовчних проток і підшлункової залози.....	288
Сонографічне дослідження наявності рідини в черевній порожнині	288
Ендоскопічні методи дослідження	289
Езофагогастродуоденоскопія	289
Ретроградна холангіопанкреатографія.....	290
Ректороманоскопія.....	291
Колonosкопія.....	292
Бронхоскопія	293
Радіонуклідна діагностика	295
Патоморфологічні дослідження.....	297
1.5. Загальні питання уніфікації та стандартизації медичної допомоги в хірургії.....	299
Застосування антибіотиків у хірургії.....	299
Антимікробна профілактика ранової інфекції.....	299
Антимікробна терапія хірургічної інфекції	304
Профілактика і лікування тромбозів і емболій у хірургії.....	312
Профілактика тромбоемболічних ускладнень в хірургії.....	312
Лікування тромбоемболічних ускладнень в хірургії.....	326

Принципи інфузійно-трансфузійної і нутритивної терапії в хірургії	332
Корекція дегідратації у хірургічних хворих.....	332
Організація лікувального харчування	334
Харчування хірургічних хворих.....	335
Ентеральне харчування (ЕХ).....	344
Парентеральне харчування.....	348
Післяопераційний біль та основні принципи його усунення	351
Цукровий діабет у хірургічних хворих	360
Проблеми ВІЛ-інфекції в хірургії	370

ЧАСТИНА 2. КЛІНІЧНА ХІРУРГІЯ

2.1. Абдомінальна хірургія	385
2.1.1. Невідкладні захворювання черевної стінки та органів черевної порожнини	385
Ускладнені грижі живота (синдром ускладненої грижі)	385
Загальні принципи класифікації ускладненої грижі.....	385
Організація лікувально-діагностичної допомоги при гострих та хронічних ускладненнях гриж.....	389
Загальні принципи діагностики і лікування ускладненої грижі.....	390
Особливості хірургічних операцій та післяопераційне лікування при ускладненій грижі.....	392
Внутрішні грижі.....	401
Гострі запальні захворювання органів черевної порожнини (гострий запальний абдомінальний синдром)	402
Організація медичної допомоги хворим з гострим запальним абдомінальним синдромом.....	402
Гострий апендицит.....	403
Гострий холецистит.....	418
Гострий панкреатит.....	436
Захворювання органів черевної порожнини, ускладнені кровотечею (синдром кровотечі в просвіт шлунково-кишкового тракту)	463
Загальні питання організації лікувальної допомоги при гострих та хронічних кровотечах у просвіт шлунково-кишкового тракту.....	464
Гастроєзофагеальна рефлюксна хвороба, ускладнена кровотечею.....	480
Кровотеча з варикозно розширених вен стравоходу.....	482
Синдром Маллорі – Вейса.....	485
Виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки, ускладнена кровотечею.....	487
Рак шлунка, ускладнений кровотечею.....	498
Гостра непрохідність кишок (синдром гострого порушення пасажу кишкового вмісту по шлунково-кишковому тракту)	501
Загальні питання організації медичної допомоги хворим з гострою непрохідністю кишок.....	501
Механічна непрохідність кишок.....	508
Динамічна непрохідність кишок.....	514
Перфорація порожнистого органа та гострий перитоніт (синдром перфорації порожнистого органа та перитонеальний синдром)	516

Загальні питання організації медичної допомоги хворим із перфорацією порожнистого органа та проявами перитоніту.....	517
Перфоративна виразка шлунка і дванадцятипалої кишки.....	520
Перфорація тонкої та товстої кишок.....	533
Гострий перитоніт (перитонеальний синдром).....	536
Загальні питання організації медичної допомоги хворим з гострим перитонітом	540
Сторонні тіла шлунково-кишкового тракту	552
Загальні питання клінічних проявів, діагностики та лікування сторонніх тіл шлунково-кишкового тракту.....	552
Сторонні тіла стравоходу	558
Сторонні тіла шлунка	562
Сторонні тіла тонкої кишки	565
Сторонні тіла ободової та прямої кишки	568
2.1.2. Хронічні хірургічні захворювання черевної стінки і органів черевної порожнини	573
Грижі живота (синдром неускладненої грижі живота)	573
Загальні питання організації медичної допомоги хворим з неускладненими грижами живота	573
Пахвинна грижа.....	577
Стегнова грижа	591
Пупкова грижа	598
Вентральна (післяопераційна) грижа.....	603
Діастаз прямих м'язів живота.....	609
Хронічні захворювання стравоходу з порушенням прохідності (синдром дисфагії).....	611
Ахалазія кардії.....	611
Стриктурна стравоходу	615
Хронічні захворювання стравоходу, обумовлені рефлюксом шлункового вмісту (синдром шлунково-стравохідного рефлюксу).....	619
Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба.....	620
Грижа стравохідного отвору діафрагми.....	622
Хронічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки (синдром болю у верхньому відділі черевної порожнини).....	627
Ускладнена виразкова хвороба шлунка і ДПК	627
Пептична (післяопераційна) виразка анастомозу.....	641
Рецидивна виразка ДПК після СПВ.....	644
Пухлини шлунка (синдром пухлинного ураження шлунка).....	647
Доброякісні пухлини шлунка	647
Злоякісні пухлини шлунка	649
Кишкові нориці (синдром кишкової нориці).....	665
Загальні питання організації медичної допомоги хворим з кишковими норицями	665
Дуоденальні нориці	671
Тонкокишкові нориці	674
Товстокишкові нориці	676
Внутрішні кишкові нориці	678
Хронічні захворювання жовчного міхура та позапечінкових жовчних проток (синдром болю в правій підреберній ділянці).....	679

Загальні питання організації медичної допомоги хворим із жовчнокам'яною хворобою.....	679
Хронічний калькульозний холецистит.....	682
Зовнішні жовчні нориці.....	697
Хронічні захворювання білопанкреатичної системи з явищами механічної жовтяниці (синдром механічної жовтяниці).....	705
Механічна жовтяниця.....	705
Холедохолітаз.....	713
Пухлини жовчного міхура, позапечінкових жовчних проток та великого дуоденального сосочка.....	734
Пухлини екзокринної частини підшлункової залози.....	745
Хірургічні захворювання підшлункової залози.....	750
Хронічний обструктивний панкреатит.....	750
Кісти підшлункової залози.....	755
Пухлини підшлункової залози.....	759
Хронічні захворювання печінки (синдром пухлинного ураження печінки).....	763
Кісти печінки.....	763
Пухлини печінки.....	766
Цироз печінки.....	771
Морбідне ожиріння (метаболічний синдром).....	778
2.2. Хірургічні захворювання ободової, прямої кишок та періанальної ділянки.....	800
2.2.1. Невідкладні хірургічні захворювання ободової, прямої кишок та періанальної ділянки.....	800
Організація лікувально-діагностичної допомоги хворим з гострими захворюваннями ободової, прямої кишок та періанальної ділянки.....	800
Загальні питання надання хірургічної допомоги хворим із захворюваннями ободової, прямої кишок та періанальної ділянки.....	800
Гострий больовий синдром в анальній ділянці (синдром болю в ділянці анального каналу).....	807
Аноректальний тромбоз гемороїдальних вузлів.....	808
Гостра анальна тріщина.....	811
Защемлення прямої кишки або її слизової оболонки, що випала.....	815
Гострі запальні захворювання ободової, прямої кишок та періанальної ділянки (синдром запалення в періанальній ділянці).....	818
Гострий парапроктит.....	819
Гострий пілонідальний абсцес (епітеліальний куприковий хід із нагноєнням).....	822
Дивертикульоз ободової кишки, ускладнений запаленням (дивертикуліт).....	825
Гостра і хронічна товстокишкова (колоректальна) кровотеча (синдром кровотечі з прямої кишки).....	829
Загальні принципи надання медичної допомоги хворим із товстокишковою кровотечею.....	830
Пухлина ободової і прямої кишок, ускладнена кровотечею.....	830
Хронічний геморої, ускладнений кровотечею.....	838
Дивертикульоз ободової кишки, ускладнений кровотечею.....	841
2.2.2. Хронічні хірургічні захворювання ободової, прямої кишок та періанальної ділянки.....	844

Організація лікувально-діагностичної допомоги хворим із хронічними захворюваннями ободової, прямої кишок та періанальної ділянки	844
Хронічні захворювання прямої кишки та анального каналу (синдром хронічного болю і дискомфорту в ділянці промежини та анального каналу) ...	844
Хронічний геморой	844
Хронічна анальна тріщина	855
Хронічний парапроктит (неспецифічна параректальна нориця).....	860
Гострокінцеві кондиломи.....	870
Ускладнення після хірургічного лікування проктологічних захворювань, їх профілактика та лікування	872
Хронічні запальні захворювання тонкої та товстої кишок (діарейно-запальний синдром)	877
Виразковий коліт	877
Хвороба Крона (термінальний ілеїт).....	885
Хронічні колостози (констипаційний синдром)	892
Хвороба Гіршпрунга.....	894
Мегаколон, мегасигма.....	898
Дивертикульоз ободової кишки.....	902
Рубцева стриктура прямої кишки та анального каналу	907
Випадання прямої кишки і нетримання калу (синдром випадання прямої кишки)	911
Випадання прямої кишки.....	911
Недостатність анального жому (анальна інконтиненція)	916
Ректовагінальні нориці	918
Пухлинні новоутворення ободової та прямої кишок (синдром пухлинного ураження ободової та прямої кишок)	921
Доброякісні новоутворення ободової й прямої кишок, ануса та анального каналу	922
Злоякісні пухлини ободової та прямої кишок.....	929
Техніка інтраабдомінальних хірургічних втручань при захворюваннях ободової та прямої кишок	949
Накладання стом.....	975
Стриктуропластика.....	980
Ускладнення після інтраабдомінальних операцій на ободовій та прямій кишках (причини, діагностика, лікування)	981
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	987

Колектив авторів ТОМ II

БАДЮЛ Павло Олексійович	д.мед.н., доцент, професор кафедри загальної медицини з курсом фізичної терапії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
БИЛОВ Олексій Володимирович	к.мед.н., асистент кафедри хірургії та урології Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
БЕРЕЗНИЦЬКИЙ Яків Соломонович	д.мед.н., професор кафедри хірургії та урології Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
БОЙКО Валерій Володимирович	академік НАМН України, д.мед.н., професор, директор ДУ "Інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В. Т. Зайцева" НАМН України, завідувач кафедри хірургії Харківського національного медичного університету МОЗ України
ВИТОВСЬКИЙ Ростислав Мирославович	д.мед.н., професор кафедри хірургії серця та магістральних судин Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
ГЕРАСИМЕНКО Олег Євгенович	д.мед.н., професор кафедри загальної та військової хірургії Одеського національного медичного університету МОЗ України, заступник начальника Військово-медичного клінічного центру Південного регіону
ІСАЄНКО Володимир Владиславович	к.мед.н., доцент кафедри хірургії серця та магістральних судин Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
КОЗИНЕЦЬ Григорій Павлович	д.мед.н., професор, завідувач кафедри термічної травми та пластичної хірургії Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
ЛАЗОРИШИНЕЦЬ Василь Васильович	академік НАМН України, чл.-кор. НАН України, д.мед.н., професор, директор ДУ "Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М. М. Амосова НАМН України", завідувач кафедри хірургії серця та магістральних судин Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
ЛИХМАН Віктор Миколайович	д.мед.н., професор, генеральний директор Харківського обласного центру онкології, професор кафедри онкології Харківського національного університету МОЗ України
ЛУРІН Ігор Анатолійович	д.мед.н., професор, академік НАМН України, віцепрезидент НАМН України
ОНИЩЕНКО Володимир Федорович	к.мед.н., доцент кафедри хірургії серця та магістральних судин Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
Ніконенко Олександр Семенович	академік НАМН України та НАН України, д.мед.н., професор кафедри хірургії Запорізького державного медико-фармацевтичного університету

НИКОНЕНКО Андрій Олександрович	д.мед.н., професор, кафедри шпитальної хірургії Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
ПАРАЦІЙ Олексій Зіновійович	к.мед.н., керівник Центру лікування аритмій клінічної лікарні "Феофанія" Державного управління справами
ПІЩУРИН Олександр Анатолійович	к.мед.н., доцент кафедри хірургії серця та магістральних судин Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
СЛЕСАРЕНКО Сергій Володимирович	д.мед.н., професор, завідувач опікового відділення КНП "Міська клінічна лікарня Дніпровської міської ради"
СОРОКІНА Олена Юріївна	д.мед.н., професор, завідувач кафедри медицини катастроф та військової хірургії Дніпровського державного медичного університету МОЗ України
ТАММ Тамара Іванівна	д.мед.н., професор кафедри хірургії Харківського національного медичного університету МОЗ України
ТРУБА Ярослав Петрович	д.мед.н., завідувач відділу хірургії вроджених вад серця у новонароджених та дітей молодшого віку ДУ "Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М. М. Амосова НАМН України"
ХРАПАЧ Василь Васильович	д.мед.н., професор, завідувач кафедри пластичної та реконструктивної хірургії Національного медичного університету імені О. О. Богомольця МОЗ України
ЧЕРНЯК Віктор Анатолійович	д.мед.н., професор, директор університетської клініки Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ШАПОВАЛ Сергій Дмитрович	д.мед.н., професор кафедри хірургії Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
ШІДЛОВСЬКИЙ Володимир Олександрович	д.мед.н., професор кафедри хірургії з урологією та малоінвазивною хірургією імені Л. Я. Ковальчука Тернопільського національного медичного університету МОЗ України
ЯКУШЕВ Андрій Володимирович	к.мед.н., асистент кафедри хірургії серця та магістральних судин Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

Зміст

Передмова.....	11
----------------	----

ЧАСТИНА 3. СПЕЦІАЛІЗОВАНА ХІРУРГІЯ

3.1. Хірургічні захворювання грудної клітки та її органів.....	16
Загальні питання хірургічної техніки при втручаннях на грудній клітці та її органах.....	16
3.1.1. Гострі хірургічні захворювання грудної клітки та її органів.....	38
Пневмоторакс (синдром колапсу легень).....	38
Загальні питання лікування колапсу легень.....	38
Лікування спонтанного пневмотораксу.....	39
Лікування травматичного пневмотораксу.....	44
Рідина у плевральній порожнині (синдром рідини у плевральній порожнині).....	48
Легенева кровотеча (синдром легеневої кровотечі).....	55
Гнійно-запальні захворювання грудної клітки та її органів (синдром запального ураження легень і плеври).....	58
Загальні питання лікування запального синдрому в торакальній хірургії.....	58
Емпієма плеври.....	59
Медіастиніт.....	69
Порушення прохідності трахеї і бронхів (синдром асфіксії).....	76
Загальні питання лікування порушення прохідності трахеї і бронхів.....	76
Сторонні тіла трахеї і бронхів.....	81
Травматичне пошкодження стравоходу (синдром травматичного ушкодження стравоходу).....	87
Лікування стороннього тіла стравоходу.....	88
Лікування механічної травми стравоходу.....	91
Спонтанний розрив стравоходу (синдром Бурхаве).....	96
Лікування хімічного опіку стравоходу.....	96
3.1.2. Хронічні хірургічні захворювання грудної клітки та її органів.....	105
Запальні захворювання легень (запальний синдром у торакальній хірургії).....	105
Абсцес легені.....	105
Гангрена легені.....	113
Кісти легень.....	117
Бронхоектатична хвороба.....	120
Бронхіальні нориці (синдром бронхіальної нориці).....	124
Бронхіальні нориці.....	124
Пухлини легень і плеври (синдром пухлинного ураження легень і плеври).....	133
Пухлини легень.....	133
Пухлини плеври.....	142
Хірургічні захворювання середостіння.....	147
Кісти середостіння.....	148
Новоутворення середостіння.....	151
Хірургічні захворювання стравоходу (синдром дисфагії).....	159
Дивертикули стравоходу.....	159
Новоутворення стравоходу.....	164

3.2. Травма органів черевної і грудної порожнин та політравма	177
Травма живота і його органів (синдром травматичного ушкодження живота) 177	
Загальні питання розподілу та діагностики травм живота і його органів	177
Лікувальна тактика при закритій та відкритій травмі живота і його органів	190
Ушкодження порожнистих органів	192
Ушкодження паренхіматозних органів.....	197
Ушкодження великих судин заочеревинного простору	203
Травма прямої кишки та промежини (синдром травматичного ушкодження прямої кишки та промежини)	204
Організація лікувально-діагностичної допомоги хворим з підозрою на травму прямої кишки.....	204
Травма прямої кишки та промежини.....	205
Травма грудної клітки та органів грудної порожнини (синдром травматичного ушкодження грудної клітки)	207
Загальні питання розподілу, діагностики та лікування травм грудної клітки та її органів. Закрита травма грудної клітки та її органів	208
Відкриті ушкодження грудної клітки	248
Післятравматичні ускладнення торакальної травми	260
Політравма (множинна травма)	262
3.3. Бойова хірургічна травма	275
Загальні питання військової медицини.....	275
Особливості пошкоджень біологічних тканин при вогнепальних та мінно-вибухових пораненнях, термінологічні дефініції бойової хірургічної травми.....	275
Організація та зміст медичної допомоги в умовах бойових дій	285
Хірургічна обробка вогнепальних ран	295
Особливості надання медичної допомоги при вогнепальних пораненнях різних локалізацій	301
3.4. Гнійні хірургічні захворювання	311
Рани і ранова інфекція	311
Класифікація ран.....	311
Збудники гнійної хірургічної інфекції та умови її розвитку	314
Біологічні й клінічні аспекти гнійної рани.....	318
Первинна хірургічна обробка ран.....	321
Принципи і методи лікування гнійних ран	325
Гнійні захворювання шкіри і підшкірної клітковини (синдром гнійного ураження шкіри та підшкірної клітковини)	332
Фурункул	332
Карбункул.....	336
Гідраденіт	338
Абсцес	341
Бешихове запалення	344
Еризипелоїд	348
Гнійні захворювання пальців та кисті (синдром гнійного ураження пальців та кисті)	350
Панарицій.....	350
Гнійні захворювання міжм'язових та клітковинних просторів (синдром гнійного ураження міжм'язових та клітковинних просторів)	379
Флегмона (загальні питання).....	380
Флегмони кисті	389

Флегмона шиї.....	405
Флегмони тулуба.....	411
Гнійні захворювання кісток.....	423
Класифікування остеомієліту.....	424
Гематогенний остеомієліт.....	425
Післятравматичний остеомієліт.....	428
Хронічний остеомієліт.....	430
Первинно-хронічні остеомієліти.....	432
Гнійні захворювання суглобів.....	435
Гострий гнійний бурсит.....	441
Синдром діабетичної стопи.....	446
Специфічна анаеробна хірургічна інфекція.....	475
Правець.....	475
Газова гангрена (кlostридіальна хірургічна інфекція).....	482
Некlostридіальна анаеробна хірургічна інфекція.....	487
Сепсис.....	490
Загальні питання розвитку, діагностики й лікування генералізованих запальних реакцій (сепсису).....	490
3.5. Термічні, хімічні, радіаційні ураження та холодова травма.....	500
Термічна травма.....	500
Загальні поняття про опіки та опікову хворобу.....	500
Термічні опіки.....	504
Термоінгаляційні ураження.....	512
Опікова хвороба.....	518
Лікування термічної травми.....	536
Лікування опікової хвороби.....	555
Хімічні опіки.....	563
Електротравма.....	574
Радіаційні (променеві) ураження.....	582
Холодова травма.....	586
3.6. Хірургічні захворювання судин.....	603
3.6.1. Хірургічні захворювання артеріальних судин.....	603
Пошкодження кровоносних судин.....	603
Загальні питання лікування пошкоджень кровоносних судин.....	603
Аневризми кровоносних судин.....	645
Облітеруючі ураження артерій (синдром хронічної ішемії нижньої кінцівки).....	651
Облітеруючий атеросклероз.....	652
Облітеруючий ендартеріїт.....	662
Облітеруючий тромбангіїт (хвороба Бюргера).....	667
Неспецифічний аортоартеріїт.....	672
Діабетична ангіопатія (загальні поняття).....	676
Діабетична ангіопатія нижніх кінцівок.....	678
Гостра артеріальна непрохідність (синдром гострої ішемії).....	687
Гостра артеріальна непрохідність судин нижніх кінцівок.....	687
3.6.2. Хірургічні захворювання вен нижніх кінцівок.....	694
Хронічна венозна недостатність (синдром хронічної венозної недостатності).....	694
Загальні питання розвитку, проявів та розподілу хронічної венозної недостатності вен нижніх кінцівок.....	694

Варикозна хвороба вен нижніх кінцівок.....	702
Ускладнення варикозної хвороби	736
Посттромботична хвороба.....	751
3.7. Хірургічні захворювання ендокринних органів.....	765
Хірургічні захворювання щитоподібної залози	765
Пухлинні ураження щитоподібної залози без порушення її функції (синдром гіпертрофії та пухлинного ураження щитоподібної залози)	765
Рак щитоподібної залози.....	770
Тиреотоксикоз (синдром тиреотоксикозу)	775
Запальні захворювання щитоподібної залози (синдром запалення щитоподібної залози)	780
Операції на щитоподібній залозі	782
Малоінвазивні хірургічні втручання.....	789
Хірургічні захворювання прищитоподібних залоз (синдром гіперкальціємії).....	791
Первинний гіперпаратиреоз (хвороба Реклінгаузена)	791
Операції на прищитоподібних залозах	794
Хірургічні захворювання наднирників.....	795
Пухлинні ураження наднирників	795
Хвороба і синдром Іценко-Кушинга	796
Первинний гіперальдостеронізм (синдром Конна).....	799
Феохромоцитома.....	800
Операції на наднирникових залозах	802
3.8. Кардіохірургія.....	811
Загальні питання анатомії та фізіології серцево-судинної системи	811
Клінічна анатомія серця	811
Клінічна анатомія системи кровообігу	812
Фізіологія серцево-судинної системи	815
Коронарний кровообіг	816
Вроджені вади серця.....	818
Загальні питання розвитку, діагностики та прояви порушень при вроджених вадах серця.....	818
Дефект міжпередсердної перегородки	823
Дефект міжшлуночкової перегородки	826
Відкрита артеріальна протока	829
Коарктація аорти	832
Аномалія Ебштейна.....	834
Тетрада Фалло	837
Транспозиція магістральних судин	840
Синдром гіпоплазії лівих відділів серця	842
Набуті вади серця.....	845
Стеноз мітрального клапана.....	845
Недостатність мітрального клапана	855
Стеноз аортального клапана.....	860
Недостатність аортального клапана.....	866
Недостатність тристулкового клапана	872
Стеноз тристулкового клапана.....	876
Багатоклапанні вади серця	879
Мітрально-аортальний стеноз	879

Мітральний стеноз у поєднанні з аортальною недостатністю	880
Мітрально-аортальна недостатність	881
Мітральна недостатність у поєднанні з аортальним стенозом	882
Мітрально-трикуспідальний стеноз.....	882
Мітрально-аортально-трикуспідальний стеноз.....	883
Пухлини серця.....	885
Міксوما серця.....	885
Ліпома серця.....	888
Папілярна фіброеластома серця.....	889
Рабдоміома серця.....	889
Первинні злоякісні пухлини серця.....	890
Ішемічна хвороба серця.....	891
Гострий інфаркт міокарда.....	898
Перикардити.....	900
Тампонада серця.....	904
Констриктивний перикардит.....	906
Брадїаритмії.....	908
Дисфункція синусового вузла.....	908
Порушення атрїовентрикулярного проведення	912
Травма серця.....	916
3.9. Хірургічні захворювання молочної залози.....	919
Загальні питання анатомії та фізіології грудних (молочних) залоз	919
Запальні захворювання молочної залози.....	924
Гострий мастит.....	925
Хронічний мастит.....	932
Дисгормональні захворювання молочної залози.....	936
Фіброзно-кістозна мастопатія.....	936
Пухлини молочної залози.....	943
Доброякісні пухлини молочної залози.....	943
Злоякісні пухлини молочної залози.....	946
Захворювання грудної залози у чоловіків	961
3.10. Основи трансплантології.....	964
Загальні питання трансплантології	964
Основи трансплантаційної імунології.....	965
Донорське забезпечення трансплантації.....	973
Трансплантація нирки	984
Трансплантація підшлункової залози.....	991
Трансплантація печінки.....	1003
Трансплантація серця.....	1010
3.11. Основи пластичної хірургії.....	1016
Історичні аспекти пластичної хірургії.....	1016
Загальні принципи організації реконструктивної та пластичної хірургії	1022
Загальні питання корекції методами місцевої пластики функціональних та косметичних порушень	1028
Питання пластичної та реконструктивної хірургії	1058
Шкірні та підшкірні новоутворення.....	1058

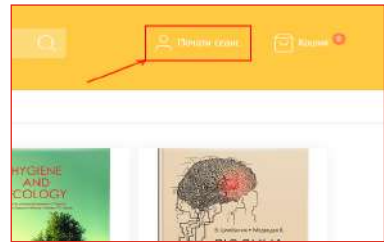
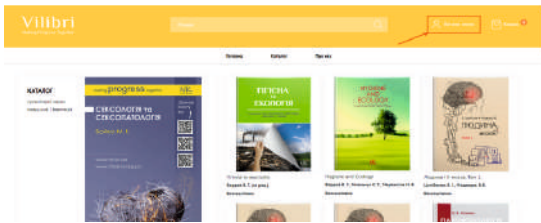
Сервіс електронних книг “Vilbri” видавництва “Нова Книга”

Тут ви будете мати змогу придбати або отримати безкоштовно книги, що вас зацікавили.

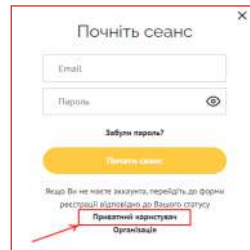
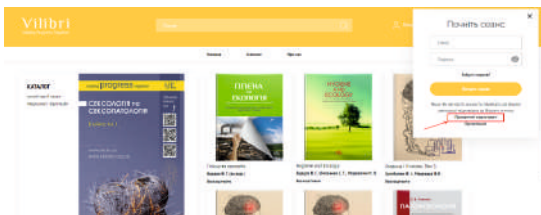
Дана інструкція допоможе вам швидко опанувати роботу із сервісом. Для того щоб розпочати роботу перейдіть за посиланням:

<https://vilbri.com.ua/>

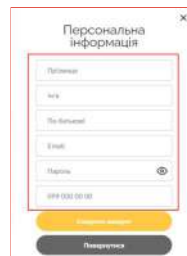
1. Ви не можете мати доступ до книг не маючи власного кабінету на сервісі. Тому перший крок — це звісно ж реєстрація вас як користувача сервісу. Натисніть на посилання **“Почати сеанс”**:

2. Далі, у формі реєстрації натискаємо на посилання **“Приватний користувач”**:

3. Наступний крок, — заповнюємо реєстраційні дані користувача та натискаємо на кнопку **“Створити акаунт”**

4. Останній крок реєстрації — підтвердження користувача, що приходить на електронну адресу. Перевірте вказаний при реєстрації Email та перейдіть за посиланням, що в ньому вказане!

5. Знову перейдіть на сервіс <https://vilbri.com.ua/> та натисніть посилання **“Почати сеанс”**. Введіть Email та пароль вказаний при реєстрації та підтвердіть натиснувши на кнопку **“Почати сеанс”**. Сервіс одразу направить вас до особистого кабінету.